

การยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม
ของประชาชนสองฝั่งโขง

UPGRADING PHRATHATPHANOM TO BE A PARTICIPATORY CULTURAL WORLD
HERITAGE OF PEOPLE ON BOTH SIDES OF THE MEKONG

มาวิน โทแก้ว, ปังกร สายบัว, ลิขสิทธิ์ สิงห์ฮ้อย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม

Marvin Thokaew, Nalin Kounkroo, Likhasit Singngoi

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakonphanom Buddhist campus

Email : marwin.tho@mcu.ac.th Tel. 082 146 8664

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทขององค์พระธาตุพนมจากตำนานอุรังคธาตุ 2) เพื่อศึกษาพระธาตุพนมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง และ 3) เพื่อเป็นแนวทางการยกระดับพระธาตุพนมสู่มรดกโลกทางวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงคุณภาพ คือ 1. ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนภาครัฐ เอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครพนม จำนวน 20 คน และ 2. ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บ้านสิโคตรบวร เมืองคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 15 คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ประชากรที่อาศัยในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 2 พื้นที่ จำนวน 100 คน เครื่องมือในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า 1) ตำนานอุรังคธาตุกล่าวถึงการบรรจุพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระพุทธเจ้าไว้ ณ องค์พระธาตุพนม ทำให้พระธาตุพนมกลายเป็นศูนย์กลางความศรัทธา และความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น

2) การมีส่วนร่วมในการยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การจัดตั้งคณะกรรมการ 2) การจัดเวทีสาธารณะ 3) การจัดกิจกรรมการศึกษา 4) การแลกเปลี่ยนข้อมูล และ 5) การส่งเสริมความร่วมมือทุกภาคส่วน

3) แนวทางการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ควรมีแนวทางการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้ (1) จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน (2) จังหวัดควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงาน (3) จัดทำแผนการดำเนินงานยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (4) ดำเนินงานตามแผน และติดตาม ประเมินความสำเร็จ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (5) ทุก

กระบวนการควรให้ประชาชนทุกอำเภอในจังหวัดนครพนม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : การยกระดับ, พระธาตุพนม, แบบมีส่วนร่วม, มรดกโลกทางวัฒนธรรม, สองฝั่งโขง

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the role of Phra That Phanom from the Urangkhathat legend; 2) to study Phra That Phanom with the participation of people on both sides of the Mekong River; and 3) to provide guidelines for uplifting Phra That Phanom to a cultural world heritage site. The main qualitative informants were: 1. 20 knowledgeable and local philosophers, representatives of the government, private sector, and related agencies in Nakhon Phanom Province; and 2. 15 local knowledgeable people and philosophers living in Ban Si Khot Bura, Mueang Khammouane, Laos PDR. While the quantitative informants were 100 people living in both target areas. The research tools used for the data collection were interviews and questionnaires.

The research revealed that: 1) The legend of Urangkhathat mentions enshrining the chest bone of the Lord Buddha at Phra That Phanom and being the center of faith and beliefs of Buddhists around the world. It promoted the local economy.

2) Participation in uplifting the Phra That Phanom to be a world cultural heritage site consisted of five elements, as follows: 1) setting up a committee; 2) organizing a public forum; 3) organizing educational activities; 4) exchanging information; and 5) promoting knowledge by cooperating with every related sector.

3) Guidelines for uplifting Phra That Phanom to become a world cultural heritage site were as follows: (1) Prepare an order to appoint an operating committee; (2) The province should allocate a budget to support operations; (3) Prepare an operational plan for elevating Phra That Phanom to a World Cultural Heritage Site; (4) Operate according to plan, monitor, and evaluate from government and private agencies; (5) Every process should have the participation of local people from every district in Nakhon Phanom Province along with related government and private agencies.

Keywords : uplifting, Phra That Phanom, participation, cultural world heritage, Mekong Region

บทนำ

วัฒนธรรมเกิดจากความเชื่อที่มีรูปแบบปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยอาจ หมายถึง จารีต ประเพณี หรือพิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิ และความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ที่สังคมมีการนับถือร่วมกัน หรือเป็น ปัจเจกบุคคล ซึ่งวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ที่เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย และวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของ มนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม (Goodall, J, 1986, p 58) โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธใน ประเทศไทยที่ประชากรนับถือถึง 63,299,192 คน คิดเป็นร้อยละ 93.46% ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างช้านาน มีหลักฐานทางโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ชัดเจน อาทิ เจดีย์ วัด อุโบสถเก่า พระปรางค์ พระพุทธรูป ฯลฯ เป็นต้น หรือแม้แต่จะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานับแต่อดีตที่มีความเกี่ยวข้องกับ ตรงกับพระพุทธศาสนา

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีผลกระทบในทางสังคมวิทยาเนื่องจากในแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละประเทศมักจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากถิ่นที่เราอยู่ ทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น 1. ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทลื้อเมืองมาง เมืองหย่วน จังหวัดพะเยา, 2. ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนาถ่อน จังหวัดนครพนม, 3. ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี (kapok, 2565 : ออนไลน์) ฯลฯ เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผู้คนเห็นและยอมรับความแตกต่างของแต่ละ วัฒนธรรมรวมถึงเกิดการสร้างรายได้ในชุมชน ซึ่งเป็นไปตามนโยบายใน เรื่อง การสร้างความสามารถในการ แข่งขันตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านที่ 2 ที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของประเทศ ในหลากหลายมิติ บนพื้นฐานแนวคิด 3 ประการ คือ (1) “ต่อยอดอดีต” โดยมองกลับไปที่รากเหง้าทาง เศรษฐกิจ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย (2) “ปรับ ปัจจุบัน” เพื่อปูทางสู่อนาคต ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ และ (3) “สร้างคุณค่า ใหม่ในอนาคต” ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ พัฒนาคนรุ่นใหม่ รวมถึงปรับรูปแบบธุรกิจ เพื่อ ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด

การที่จะพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้คนต่างชาติสนใจ เกิดความน่าเชื่อถือและบันทึกในระดับโลก หรือที่เรียกว่า “มรดกโลก” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาพื้นที่เมืองเพื่อสงวนรักษา อนุรักษ์ พื้นฟู และ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นบนฐาน ธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนนั้น ที่ได้รับการคัดเลือกจากยูเนสโกว่าเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญ มี คุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์หรือด้านอื่นๆ ที่มนุษย์หรือธรรมชาติได้สร้างขึ้นมา และควร ได้รับการปกป้องคุ้มครองทางกฎหมายตามอนุสัญญาว่าด้วยเรื่อง “มรดกโลก” ของยูเนสโก เพราะถือว่า

สถานที่เหล่านี้แม้จะเป็นทรัพย์สินของประเทศใดที่มรดกโลกนั้นตั้งอยู่ก็ตาม แต่ก็เป็นที่ทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติอื่นที่จะได้ร่วมกันชื่นชม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2565: ออนไลน์)

พระธาตุพนมถือว่าเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจ และการถ่ายโอนวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของสังคมชาวพุทธในแถบลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ ด้วยเหตุที่ว่าจังหวัดนครพนมเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรโบราณที่ชื่อว่า ศรีโคตรบูร ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากในอดีตอาณาบริเวณสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง อันเป็นที่ตั้งของจังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร และฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงบริเวณแขวงสะหวันนะเขตและสุวรรณเขต ในปัจจุบันเป็นดินแดนแห่งการส่งเสริมวัฒนธรรมอันเก่าแก่แห่งหนึ่ง ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย เช่น ประเพณีรำบูชาพระธาตุพนม การบาศรีสุทธรวิบูลย์ ประเพณีไหลเรือไฟ รำซันหมากเบ็ง รำไทญ้อ รำหางนกยูง รำผู้ไท รำศรีโคตรบูร รำตำนานพระธาตุพนม แห่งพระอุปคุต ข้าโอกาส วันสัตตนาคราช และบุญฮีตสิบสอง โดยเฉพาะรำศรีโคตรบูรที่ถูกปรับปรุงให้เป็นชุดรำประจำจังหวัดนครพนม เพื่อแสดงให้ระลึกถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตสืบมาจนปัจจุบัน แสดงถึงการที่มีการแสดงผลผสมผสานกันของการรำซึ่งที่มีความสนุกสนาน กับการรำภาวนาที่มีความอ่อนช้อยสวยงาม มีลักษณะทำรำตามแบบฉบับของชาวอีสาน คือ "ยกสูง ก้มต่ำ รำกว้าง" จากความกลมกลืนระหว่างท่ารำกับดนตรีพื้นเมืองอีสานที่มีเสียงไพเราะและสมบูรณ์ยิ่ง รำศรีโคตรบูรจึงถือเป็นทำรำอีกชุดหนึ่งในการรำบูชาพระธาตุพนมในเทศกาลไหลเรือไฟทุกปี อีกอย่างประเด็นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ยังมีความเกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาจังหวัดนครพนม พ.ศ.2561-2565 (ฉบับทบทวน รอบปี พ.ศ.2564) ประเด็นการพัฒนาของจังหวัด มี 6 ประเด็น ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นที่ 1. การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวและบริการ ประกอบด้วย 4 แผนงาน โดยเฉพาะข้อ 1.2 ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเพณี ศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ธรรมชาติ เชิงกีฬา เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรมสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งหลักการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่จะให้ดำรงอยู่สืบไปนั้น จำเป็นต้องมีความร่วมมือจากชาวประชาคมลุ่มน้ำโขงทุกภาคส่วน รวมถึงต้องมีวิธีการที่หลากหลาย

จากเหตุผลข้างต้นคณะวิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง “การยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง” ภายใต้แผน การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรม: พระธาตุพนมจากตำนานอรัญคธาตุสู่การยกระดับเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เพื่อศึกษาบทบาทขององค์พระธาตุพนมจากตำนานอรัญคธาตุด้านวัฒนธรรม เพื่อศึกษาพระธาตุพนมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม และเพื่อเป็นแนวทางการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทขององค์พระธาตุพนมจากตำนานอรัญคธาตุด้านวัฒนธรรม

2. เพื่อศึกษาพระธาตุพนมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม
3. เพื่อเป็นแนวทางการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษา “การยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง” เป็นการวิจัยแบบผสม ระหว่างเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีกระบวนการวิจัย ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยวางแผนประชุม และภาคีที่เกี่ยวข้องของแต่ละพื้นที่เป้าหมาย
- 2) จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของแผนวิจัย และขอความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นที่เป้าหมาย
- 3) ผู้วิจัยและภาคีที่เกี่ยวข้องศึกษาบริบทของชุมชนเป้าหมายโดยการจัดเวทีชาวบ้านสนทนากลุ่มสัมภาษณ์แต่ละกลุ่ม สังเกตการณ์เข้าร่วมของชุมชน ตลอดจนถึงเก็บหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในชุมชน
- 4) สรุปผลการศึกษาวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ

พื้นที่วิจัย

โดยพื้นที่ดำเนินการศึกษาในจังหวัดนครพนม ประเทศไทย และแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชากร ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครพนม จำนวน 717,040 คน (ข้อมูลเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2564 โดยสำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ) และประชากรในแขวงคำม่วน จำนวน 1,070,000 คน (ข้อมูลปี พ.ศ. 2564 โดยสถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงคำม่วน)

2) กลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability random sampling) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงด้วยอาศัยดุลยพินิจของผู้วิจัย ซึ่งกำหนดไว้เป็น คือ

1. ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนภาครัฐ เอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครพนม จำนวน 20 คน
2. ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บ้านสีโคตรบู่ (พระธาตุสีโคตรบู่) เมืองคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 15 คน

3. ประชากรที่อาศัยในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 2 ประเทศ จำนวน 100 คน

เครื่องมือการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์การวิจัย จำนวน 4 ด้าน 8 ข้อย่อย

2. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย แบ่งออก 3 ตอน ได้แก่

2.1 ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงในการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในแต่ละด้านประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำนวน 28 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงในการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ จำนวน 4 ข้อ

2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ก. แบบสัมภาษณ์การวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง และแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์ทั้งมีโครงสร้าง (structured interview) และไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview)

2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาเกี่ยวข้องกับการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง โดยครอบคลุมต่อบัณฑิตผู้ประสงค์การวิจัยข้อที่ 1-3 ได้คำถามเชิงอัตนัย จำนวน 4 ข้อ มีเกณฑ์การสร้างดังนี้ 1) ยึดวัตถุประสงค์ข้อการวิจัยเป็นแนวทาง 2) กำหนดตัวบ่งชี้วัตถุประสงค์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีตัวบ่งชี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 2 ประเด็น 3) นิยามศัพท์ตัวบ่งชี้ 4) ข้อคำถาม 8 ข้อคำถาม

3. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) ตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษา และกำหนดจากข้อที่ 1 และ 2 โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ๆ ละ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการตัดสินใจ 2) ด้านการดำเนินงาน 3) ด้านผลประโยชน์ 4) ด้านการประเมินผล เป็นต้น

4. ตรวจสอบความตรงกับเนื้อหาที่ผู้วิจัยยึดเป็นเกณฑ์ในการสร้างแบบสัมภาษณ์คือข้อคำถามสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยชิ้นนี้ใช้แนวคิดการยกระดับพระธาตุพนม แบบมีส่วนร่วม มรดกโลกทางวัฒนธรรมสองฝั่งโขง โดยมีผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 3 รูป/คน ดังนี้

4.1 ดร.บุรกรณ์ บริบูรณ์ อาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านประชากรศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครพนม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 พระมหาทิพย์ ธิรจิตโต ดร. รองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ผู้เชี่ยวชาญด้านคณะกรรมการดำเนินงานยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

4.3 พระมหาสนอง ปุจฉาปการี, ผศ.ดร. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนมฝ่ายวิชาการ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครพนม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านความสอดคล้องด้านเนื้อหา

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ พบว่า ทุกรายการมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 แสดงว่าแบบสัมภาษณ์ สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ และจัดทำเป็นแบบประเมินฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

5. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะ จัดทำแบบสมบูรณ์ และดำเนินการจัดเก็บข้อมูลต่อไป

ข. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

1) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง และวิธีการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย โดยกำหนดเป็นลักษณะมาตราวัดประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ 5, 4, 3, 2 และ 1 ซึ่งแต่ละระดับ หมายถึง การมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

2) สร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยของประชากรที่อาศัยในพื้นที่เป้าหมาย โดยสร้างข้อคำถามจำนวน 28 ข้อ โดยใช้แบบสอบถามรูปแบบข้อคำถามแบบปิด โดยการตรวจสอบรายการ (Check - list) และมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มาก

คะแนน 3 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน น้อย

คะแนน 1 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน น้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยแต่ละหมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ระดับโดยวิธีการคำนวณ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 84)

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน พึงพอใจมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน น้อยที่สุด

โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ดังนี้

2.1 พระมหาทิพย์ ถิรจิตโต ดร. รองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร ผู้เชี่ยวชาญด้านคณะกรรมการดำเนินงานยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม พระครูสิริเจติยานุกิจ, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนม ผู้เชี่ยวชาญด้าน

2.2 พระมหาสนอง ปจฺโจปการี, ผศ.ดร. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนมฝ่ายวิชาการ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครพนม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 ดร.ประยูร เทพพิทักษ์ศักดิ์ อาจารย์พิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครพนม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญด้านแบบสัมภาษณ์

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม พบว่า ทุกรายการมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 แสดงว่าแบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ และจัดทำเป็นแบบประเมินฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

1. บทบาทขององค์พระธาตุพนมจากตำนานอุรังคธาตุด้านวัฒนธรรม

1. ศูนย์กลางความเชื่อ ตำนานอุรังคธาตุกล่าวถึงการบรรจุพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ ณ องค์พระธาตุพนม ทำให้พระธาตุพนมกลายเป็นศูนย์กลางความศรัทธาและความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ผู้คนจากทั่วสารทิศเดินทางมาสักการะบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล

2. สัญลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์ พระธาตุพนมปรากฏในตำนานพื้นบ้านและวรรณคดี สะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และความยิ่งใหญ่ องค์พระธาตุพนมเปรียบเสมือนเสาหลักทางจิตใจของชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน

3. มรดกทางวัฒนธรรม พระธาตุพนมเป็นโบราณสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองนครพนมมายาวนานกว่า 2,000 ปี สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

4. แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา พระธาตุพนมดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยไปยังนานาชาติ

5. ตัวแทนความสามัคคี พระธาตุพนมเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีและความปรองดอง ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

2. ศึกษาพระธาตุพนมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

เชิงปริมาณ

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยรายด้านภาพรวม เท่ากับ 2.65 อยู่ในระดับ ปานกลาง พิจารณาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยน้อยไปหามาก 3 อันดับ สามารถเรียงได้ดังนี้ 1. ท่านได้มีส่วนร่วมประชุมกับหน่วยงานภายในชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอปัญหา ความต้องการของชุมชนในการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 อยู่ในระดับ ปานกลาง 2. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็น เพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม และ ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผนขั้นตอนการดำเนินงานในการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71 อยู่ในระดับ ปานกลาง 3. ท่านมีส่วนร่วมเสนอปัญหาและแนวทางในการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่น จัดนิทรรศการ โปสเตอร์ แผ่นพับ ให้ชุมชนรับทราบเพื่อการตัดสินใจในกระบวนการสร้างเมืองแห่งความสุขแบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.41 อยู่ในระดับ น้อย

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยรายด้านภาพรวม เท่ากับ 2.48 อยู่ในระดับ น้อย พิจารณาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยน้อยไปหามาก 3 อันดับ สามารถเรียงได้ดังนี้ 1. ท่านมีส่วนร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้เกิดการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 อยู่ในระดับ ปานกลาง 2. ท่านมีส่วนร่วมให้คำแนะนำ ปรึกษา สมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 อยู่ในระดับ ปานกลาง 3. ท่านมีส่วนร่วมรายงานผลการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการดำเนินงานยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 อยู่ในระดับ น้อย

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยรายด้านภาพรวม เท่ากับ 2.45 อยู่ในระดับ น้อย พิจารณาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยน้อยไปหามาก 3 อันดับ สามารถเรียงได้ดังนี้ 1. ท่านรู้สึกมีความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงาน เพื่อยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 อยู่ในระดับ มาก 2. ชุมชนท่านได้รับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ เกิดความรัก และสามัคคีภายในชุมชน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 อยู่ในระดับ ปานกลาง 3. ท่านมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานเพื่อยกระดับ พระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เช่น เครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ หรือ การประกอบธุรกิจส่วนตัว ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมใน

การรับค่าตอบแทนจากการดำเนินงานเพื่อยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม และท่านมีโอกาสได้รับเชิญเป็นวิทยากรภายนอก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยรายด้านภาพรวม เท่ากับ 2.46 อยู่ในระดับ น้อย พิจารณาเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยน้อยไปหามาก 3 อันดับ สามารถเรียงได้ดังนี้ 1. ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินความพึงพอใจของประชาชนในชุมชนต่อการดำเนินงาน เพื่อยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 อยู่ในระดับ ปานกลาง 2. ท่านมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การทำงานของหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาดำเนินงานเพื่อยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 อยู่ในระดับ ปานกลาง 3. ท่านมีส่วนในการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 อยู่ในระดับ ปานกลาง ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีส่วนร่วมติดตามและประเมินการใช้งบประมาณในการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 อยู่ในระดับ น้อย

เชิงปริมาณเชิงคุณภาพ

1) การยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงด้านการตัดสินใจต่อการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

การตัดสินใจ แน่นนอนอย่างยิ่งว่าทุกการเปลี่ยนแปลงย่อมมีผู้ได้รับผลประโยชน์และเสียประโยชน์ในการดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องการยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมประชาชนที่ดำเนินธุรกิจตามบริเวณวัดพระธาตุพนมอย่างไม่เรียนรู้กับการเปลี่ยนแปลงผลที่จะตามมาคงจะมีปัญหาที่ตามมาหากมองไม่เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้น ดังเช่น เกิดข้อพิพาทกันระหว่างกรรมการวัดและพ่อค้าแม่ค้าที่ไม่ลงตัวก่อให้เกิดการประท้วงเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการให้ประชาชนมีส่วนร่วมประชุมกับหน่วยงานภายในที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอปัญหา ความต้องการของชุมชนในการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ย่อมเกิดการพัฒนาระบบการยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วและไม่ติดขัด โดยในการประชุม สำนวญความคิดเห็นต้องจัดเวทีเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งสองฝั่งโขงมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการดำเนินงานโดยให้สิทธิ์ต่อการตัดสินใจและยึดหลักประชาธิปไตยที่ยึดเสียงส่วนใหญ่ รวมถึงการตัดสินใจ วางแผนขั้นตอนการดำเนินงานในการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (บทสัมภาษณ์ พระครูสุธรรมเจติยาภรณ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม)

การมีส่วนร่วมต้องเกิดจากการที่ประชาชนได้รับข้อมูลและความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการขอยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม หากกลุ่มคนเหล่านั้นได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันการโต้แย้งหรือปัญหาการขัดด้านผลประโยชน์ย่อมไม่เกิดขึ้น ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วมโดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่าย เพราะตรงกันข้ามกับบ้างความคิดเกี่ยวกับการยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุที่ว่าการยกพระธาตุพนมเป็น

มรดกโลกทางวัฒนธรรมจะเป็นการการันตีว่า พระธาตุพนมจะกลายเป็นสมบัติของโลก ทำให้ชาวโลกรู้และเห็นความสำคัญก่อให้เกิดนักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามาเพื่อศึกษาวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น ก่อให้ประชาชนในพื้นที่เกิดรายได้มากขึ้นกว่าเท่าที่เป็น (บทสัมภาษณ์ คุณแม่นงนค์นิต ธ.น ตือ ชาวบ้านเทศบาลตำบลธาตุพนม) อย่างไรก็ตามก็ตามระยะเวลาสำหรับดำเนินงานด้านการขอขึ้นยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกต้องใช้พอสมควร คณะทำงานต้องสร้างความเข้าใจกับทั้งฝ่ายประชาชนทั่วไปและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ลดการขัดแย้งและหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ

2) การยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงด้านการดำเนินงานต่อการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

การดำเนินงานเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากการตัดสินใจในด้านแรก เพราะการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในเรื่องใดก็ตาม การได้ลงมือดำเนินงานด้วยตนเองถึงแม้จะเล็กน้อยนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง การดำเนินงานมีหลายลักษณะอย่างเช่น มีส่วนร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นให้เกิด มีส่วนร่วมให้คำแนะนำ ปรีกษา สมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ว่าเป็นการดำเนินงานและจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานยังมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากคณะดำเนินงานในเรื่องการขอขึ้นเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมขาดการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนไม่รู้ว่าต้องการให้ช่วยในเรื่องใด และต้องปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อสนับสนุนการยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลก หากเป็นด้านการประชาสัมพันธ์เมื่อทางคณะทำงานได้มีข่าวประชาสัมพันธ์ทางเพจ facebook เกี่ยวกับความคืบหน้า หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมรดกโลกประชาชนในพื้นที่ก็มักมีการแชร์ต่อเพื่อเป็นการกระจายข่าวให้เพื่อนได้ทราบ หรือการได้รับโอกาสในการเป็นผู้ให้คำแนะนำ ปรีกษา แก่สมาชิกในชุมชน โดยการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับองค์พระธาตุพนม และได้รับเชิญเป็นวิทยากรเกี่ยวกับประวัติพระธาตุพนม (บทสัมภาษณ์ นายหมง อภัยโส ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครพนม)

อย่างไรก็ตาม การเกิดมีส่วนร่วมต้องเกิดจากทุกฝ่ายเพื่อสนับสนุนแรงกาย ใจ และทุนทรัพย์ต่อการดำเนินงานส่วนของการขอยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลก ด้วยเหตุที่ว่า ทุนจากหน่วยงานภาครัฐที่ให้มาไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน หรือขาดการบริหารจัดการไม่ได้ตามที่กำหนดก่อให้เกิดการทำงานที่ไม่เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานให้มากกว่าเท่าที่เป็นเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม (บทสัมภาษณ์ แม่อนง สารสิทธิ์ ชาวอำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม)

3) การยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง ด้านผลประโยชน์ต่อการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

เมื่อมีคนได้ประโยชน์ ย่อมมีผู้เสียประโยชน์ นั้น สะท้อนความจริงบางส่วนของโลก แต่ไม่ใช่ความจริงเสมอไป ยังมีกรณีที่ทุกคนสามารถได้รับประโยชน์ร่วมกัน สิ่งสำคัญคือต้องหาวิธีสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของทุกฝ่ายมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการดำเนินการเพื่อยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดก

โลกทางวัฒนธรรม เน้นอนว่าหากพิจารณาในภาพใหญ่ของการรักษาไว้ของความศรัทธาขององค์พระธาตุพนม สิ่งที่ต้องดำเนินการย่อมมีกระบวนการตามลำดับขั้นตอนอย่างเห็นได้ชัด และเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานผู้มีส่วนร่วมนย่อมมีความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานและชุมชนได้รับการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ เพราะหากมองในระยะยาว การนักท่องเที่ยวเยอะขึ้นทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในจังหวัดมากขึ้น ประชาชนในจังหวัดได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างมากโดยเฉพาะคนในพื้นที่ (บทสัมภาษณ์ นายศราววุฒิ คณัฏกษณ์ หนึ่งในคณะกรรมการ)

ผลประโยชน์ที่เกิดจากมรดกโลกทางวัฒนธรรม จำแนกออกเป็น

ด้านการอนุรักษ์ ได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูเนสโก ทั้งในด้านเงินทุนและองค์ความรู้ และเพิ่มการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม เกิดการส่งเสริมการอนุรักษ์และบูรณะมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ด้านการท่องเที่ยว ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น

ด้านการศึกษา เน้นอนว่าต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทำให้ส่งเสริมความเข้าใจและความเคารพต่อวัฒนธรรมที่หลากหลาย เกิดการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม

ด้านสังคม ส่งเสริมความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม

4) การยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง ด้านการประเมินผลต่อการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

ด้านการประเมินผล เป็นด้านที่วัดด้วยเรื่องของการพิจารณาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการที่ได้จัดทำไปถึงขั้นตอนใด และผลเป็นอย่างไร ได้แก่ การประเมินความพึงพอใจ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินเท่าที่ควร ผลการประเมินดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับที่น้อย แต่อย่างไรก็ตาม ขบวนการดำเนินงานของคณะกรรมการก็ได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องผลที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสังเกตการณ์การทำงานของหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาดำเนินงาน และติดตามผลตามประกาศจากคณะกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับ

ติดตามและประเมินการใช้งบประมาณ เป็นเรื่องที่ประกาศอย่างชัดเจนมีเอกสารรับรองโดยได้รับการจัดสรรงบประมาณจากงบของแผ่นดินและงบประมาณของวัดเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการขอยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลก โดยทีมงานบางส่วนได้ประชาสัมพันธ์รับบริจาคจากประชาชนด้วยอีกทางในการดำเนินงาน เพราะการดำเนินงานจำเป็นต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก เช่น การติดต่อประสานงาน การประชุม การจัดกิจกรรม การจัดนิทรรศการ ย่อมจำเป็นต้องใช้งบประมาณ รวมถึง

การจัดภูมิทัศน์บริเวณหน้าวัดพระธาตุพนม เพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์การขอขึ้นเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม (บทสัมภาษณ์ นายศราวุฒิ คณัทภักดิ์ หนึ่งในคณะกรรมการฯ)

3. แนวทางการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

- (1) จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยมีหน้าที่ระบุอย่างชัดเจน
- (2) จังหวัดควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานของคณะกรรมการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม
- (3) จัดทำแผนการดำเนินงานยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน เช่น งบประมาณ ตัวชี้วัดความสำเร็จ ประเมินความสำเร็จ ความเสี่ยง การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น
- (4) ดำเนินงานตามแผน และมีการติดตาม ประเมินความสำเร็จ จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อกำกับติดตามผลของการดำเนินงานเป็นรายไตรมาส
- (5) ทุกกระบวนการควรให้ประชาชนทุกอำเภอในจังหวัดนครพนม มีส่วนร่วมรับรู้ ประชุม ตัดสินใจ ในการดำเนินงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง “การยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง” สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. บทบาทขององค์พระธาตุพนมจากตำนานอูรังคราตุด้านวัฒนธรรม

ตำนานอูรังคราตุกล่าวถึงการบรรจุพระอูรังคราตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ ณ องค์พระธาตุพนม ทำให้พระธาตุพนมกลายเป็นศูนย์กลางความศรัทธาและความเชื่อของพุทธศาสนิกชน ผู้คนจากทั่วสารทิศเดินทางมาสักการะบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคล สอดคล้องกับ Jokilehto ที่ได้กล่าวถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมไว้ว่า คุณค่าเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Significance) แสดงออกและมีอิทธิพลต่อความคิด ความนิยมชมชอบ ส่งผลถึงวิถีการดำรงชีพการสืบสมัยเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ ความประหลาดใจ และความชื่นชม ส่งผลต่อการรับรู้สุนทรียภาพซึ่งทำให้เกิดความยินดีและประทับใจ (Jokilehto, J.: 2005,)

โดยมีสัญลักษณ์ความศักดิ์สิทธิ์ เพราะพระธาตุพนมปรากฏในตำนานพื้นบ้านและวรรณคดีสะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และความยิ่งใหญ่ องค์พระธาตุพนมเปรียบเสมือนเสาหลักทางจิตใจของชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุว่า พระธาตุพนมเป็นโบราณสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองนครพนมมายาวนานกว่า 2,000 ปี สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ และเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้กับชุมชน เป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยไปยังนานาชาติ สอดคล้องกับ **สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 8** ที่ได้กล่าวถึงคุณค่าของมรดกโลกทางวัฒนธรรม ด้าน คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ (Economic Significance) ทรัพยากรวัฒนธรรมมีคุณค่าในการใช้สอยโดยตรง (utilitarian function) เช่น ใช้เป็นภาชนะใส่อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้เป็นสถานที่ทำงาน ที่พักอาศัย เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เข้าประเทศสำหรับหลายประเทศในโลก พระธาตุพนมยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนจากหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา เป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีและความปรองดอง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. ศึกษาพระธาตุพนมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขงสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมในการยกพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยได้จัดเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการตัดสินใจ ๒) ด้านการดำเนินงาน ๓) ด้านผลประโยชน์ และ ๔) ด้านการประเมินผล ผลจากการวิจัยพบว่า ๑) การจัดเวทีสาธารณะ ๒) การจัดกิจกรรมการศึกษา ๓) การจัดตั้งคณะกรรมการร่วม ๔) การแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ และ ๕) การส่งเสริมความร่วมมือ เพราะทำให้ประชาชนจากทั้งสองฝั่งโขงมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระธาตุพนม และระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาและการอนุรักษ์พระธาตุพนม สอดคล้องกับ **จิรพันธ์ จันทน์, ธีระภัทร ประสมสุข, สุรัตน์ ศรีตาเดช และประกอบ สารวรรณ** ที่ได้วิเคราะห์การมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น(จิรพันธ์ จันทน์ และคณะ: ๒๕๖๕, หน้า ๔๕) เพื่อผลักดันให้เกิดนิทรรศการเกี่ยวกับพระธาตุพนม จัดเวิร์คช็อปเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนม และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเกี่ยวกับตำนานและประวัติศาสตร์ของพระธาตุพนม โดยการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนจากทั้งสองฝั่งโขง สอดคล้องกับ **Arnstien, Berkley and William Erwin** ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วน โดยมิบทบาทที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้ (สมบัติ นามบุรี: ๒๕๖๒, หน้า ๑๘๔) ทำหน้าที่กำหนดแนวทางและแผนงานในการศึกษาและการอนุรักษ์พระธาตุพนม มีศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับพระธาตุพนม จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับพระธาตุพนม และสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับพระธาตุพนม และเกิดการส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างสองฝั่งโขง

3. แนวทางการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

๑. จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานของคณะกรรมการยกระดับ พระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ๒. จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยมีหน้าที่ระบุอย่างชัดเจน ๓. จัดทำแผนการดำเนินงานยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน เช่น งบประมาณ ตัวชี้วัดความสำเร็จ ประเมินความสำเร็จ ความเสี่ยง การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ๔. ดำเนินงานตามแผน และมีการติดตาม ประเมินความสำเร็จ จากหน่วยงานภายนอก เพื่อกำกับติดตามผลของการดำเนินงานเป็นรายไตรมาส ๕. ทบทวนและปรับแผนการดำเนินงานทุกไตรมาสเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เร็วขึ้น และดำเนินงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ ๖. ทุกกระบวนการประชาชนต้อง

มีส่วนร่วมรับประชุม ตัดสินใจ วางแผนขั้นตอนการดำเนินงาน กับหน่วยงานภายในชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอปัญหา ความต้องการของชุมชน และแนวทางในการยกระดับพระธาตุพนมเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาการยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนสองฝั่งโขง ในเชิงนโยบาย

ควรจัดเวทีเสวนาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทุกกระบวนการของการดำเนินงานเพื่อยกระดับพระธาตุพนมสู่การเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษากระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นใน 3 ช่วง คือ ต้น กลาง ปลาย เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2552). คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สมาพันธ์.
- วนิดา อินทรอำนวย. (2560). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณะกรรมการดำเนินงานเพื่อขอขึ้นทะเบียนพระธาตุพนมเป็นมรดกโลก. (2559). ยุทธศาสตร์การขอขึ้นทะเบียนพระธาตุพนมเป็นมรดกโลก. นครพนม: วัดพระธาตุพนม รวบรวมวิหาร.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ 26 ฉบับที่ 50 ม.ค.-เม.ย.
- จิรพันธ์ จันทน์วิ และคณะ. (2565). แนวทางการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาโดยชุมชนของศูนย์ส่งเสริมการศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอคลอง จังหวัดแพร่.
- จุฑามาศ พันสุวรรณ. (2562). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลนครเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- ทองใบ สุดซารี, (2549). ภาวะผู้นำ : กลไกขับเคลื่อนองค์การแห่งการเรียนรู้. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ธนกฤต ใจสุตา. (2564). การออกแบบเครื่องประดับจากมรดกทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเขตพระนคร กรุงเทพมหานครต่อการพัฒนาทักษะเยาวชนไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2542). แนวคิดและกรณีศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาในต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทที่พีพริ้นท์จำกัด.
- สมคิด เพ็งอุดม. (2535). การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดสมุทรสงคราม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการรัฐประศาสนศาสตร์, วารสารวิจัยวิชาการ ปี 2 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2552). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักมาตรฐาน อุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัย ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้ง.
- อิริราชย์ นันขันตี. (2563). อรุณนิทาน (ปริวรรต). นครพนม: กรมศิลปากร.
- Feilden, Bernard & Jokilehto, Jukka. (1993). "Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites". Rome: ICCROM.
- Goodall, J.. (1986). The Chimpanzees of Gombe: Patterns of Behavior. (อังกฤษ) [https:// travel. kapook. com/view199234.html](https://travel.kapook.com/view199234.html).
- Jokilehto, J.. (2005). A History of Architecture Conservation. [n.p.]: Elsevier..
- UNESCO, (2017). Basic Texts of the 1972 World Heritage Convention, Paris : UNESCO World Heritage Centre.
- UNESCO. (2003). Intergovernmental organizations. Paris : UNESCO World Heritage Centre.